

А.Л.Романчук,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПРОМИСЛОВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

У статті розглядається роль та місце внутрішньогосподарського контролю в системі управління підприємств промисловості будівельних матеріалів. Розкриваються методологічні прийоми його проведення, наводяться практичні рекомендації для підприємств із випуску будівельних матеріалів.

In article are examined role internal control and its place on the management system on enterprises of industry of the building materials. Author considers the methodological ways of its conduction and gives practical recommendations for manufacturing firms.

Необхідною та вирішальною функцією сучасної, адаптованої до ринкових умов системи управління є функція контролю. Її призначенням є не тільки спостереження та збір інформації для сигналізації у відповідні органи, але й виявлення відхилення від нормативів, правил, положень тощо, з'ясування причин цих відхилень, визначення шляхів усунення недоліків для поліпшення діяльності підприємств.

На думку В.О.Шевчука, нехтуючи контролем, свідомо або несвідомо, суб'єкти втрачають можливість порівнювати, а також пізнавати реальність [4, с.12]. Важливість контролю підтверджує і М.С.Пушкар, стверджуючи, що відсутність контролю породжує хаос, а координація й узгодження діяльності структурних підрозділів стає неможливою [3, с.98].

Іншими словами, контроль направляє процес управління за обраними ідеальними моделями, коректуючи поведінку підконтрольного об'єкта.

Ефективність контролю зростає із наближенням органу управління до осередку, що здійснює контрольні функції, адже скорочення дистанції між контролем і рішенням забезпечує швидке отримання необхідної інформації органами, які приймають ці рішення. Такий вид контролю, що базується на децентралізованій структурі контрольних органів, прийнято називати внутрішньогосподарським.

Необхідність організації внутрішнього контролю обумовлена тим, що власник і керівництво підприємством повинні забезпечувати ефективність функціонування всіх його підрозділів і тому мають потребу в інформації про наявність, рівень використання та збереження активів. На сьогодні потреба у

внутрішньогосподарському контролю пояснюється ще й тим, що вища ланка управління не займається безпосередньо контролем поточної діяльності підприємства, у зв'язку з чим виникає необхідність в інформації, що формується на нижчому рівні. Підтвердженням такого припущення є думки вчених М.Гаммера та Дж.Чампі: "Ієрархічне прийняття рішень коштує тепер надто дорого. Якщо передавати все на верхні щаблі, рішення приймаються надто повільно, щоб встигати за швидкими змінами ринку" [2, с.14].

Отже, внутрішньогосподарський контроль – це безперервний нагляд за економічною ефективністю всієї діяльності господарюючого суб'єкта, забезпечення збереженості грошових і матеріальних ресурсів, усунення причин і умов, що породжують безгосподарність та втрати.

За способом свого проведення внутрішньогосподарський контроль – це децентралізований вид контролю за діяльністю окремих підрозділів підприємства – сфер відповідальності. Даний вид контролю нерозривно пов'язаний та доповнює облік витрат і доходів за сферами відповідальності.

Однак варто констатувати, що нині проблема створення ефективно функціонуючого внутрішньогосподарського контролю на підприємствах промисловості будівельних матеріалів, незважаючи на всю її актуальність, не тільки далека від свого розв'язання, а й багато в чому залишається поки що не повною мірою осмисленою як з наукових позицій, так і в плані практичної її реалізації.

Здійснення внутрішньогосподарського контролю передбачає створення ідеальної моделі та коригування поведінки підконтрольного об'єкта з метою її практичної реалізації через чітко налагоджені зворотні зв'язки. При цьому навіть ідеально побудована дієва система контролю на підприємстві не може повністю гарантувати відсутність відхилень, помилок і неефективності у роботі, однак повинна допомагати їх своєчасно виявляти, сприяючи підвищенню результативності роботи.

Продовжуючи огляд стану системи внутрішньогосподарського контролю на підприємствах даної галузі, слід зауважити, що суттєвим недоліком є неналагоджений процес організації контролю.

Необхідною умовою забезпечення дієвості внутрішнього

контролю на підприємстві є дотримання послідовності всіх етапів його організаційного процесу із чітким визначенням їх змісту та інструментарію (рис. 1).

Важливий організаційний етап системи внутрішньогосподарського контролю передбачає вибір та застосування механізму і процедур виміру відхилень підконтрольних фактичних показників від планових у цілому за підприємством та в розрізі структурних підрозділів. Даний етап ускладнюється великим різноманіттям загальнонаукових та власних прийомів і способів, що формують метод внутрішньогосподарського контролю.

Сьогодні серед українських та зарубіжних вчених відсутній єдиний підхід щодо класифікації власних спеціалізованих методів внутрішнього контролю.

На думку М.Д. Ковінька, незважаючи на безліч видів діяльності підприємств, можна виділити лише шість типів методів внутрішнього контролю [1, с.121] (рис. 2).

Обрання та застосування процедур і методів контролю залежить від багатьох факторів.

Так, професор В.С.Рудницький стверджує, що на методологію внутрішнього контролю та аудиту впливають такі фактори, як: „наявність внутрішньофірмових стандартів, види діяльності підприємства, використання ЕОМ у контролі” [4, с.192].

ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ

Рис. 1. Послідовність процесу організації та впровадження системи внутрішнього контролю

Рис. 2. Методи внутрішнього контролю

На нашу думку, перелік цих факторів слід доповнити такими, як: обсяг, складність та специфіка видів діяльності підприємства, особливості контрольного середовища і системи бухгалтерського обліку. Дані методи контролю можна деталізувати за допомогою великої кількості процедур контролю.

Враховуючи вищезазначені фактори та переважну орієнтацію внутрішньогосподарського контролю на витратну частину діяльності підприємств промисловості будівельних матеріалів, модель внутрішньогосподарського контролю набуде такого вигляду (рис. 3).

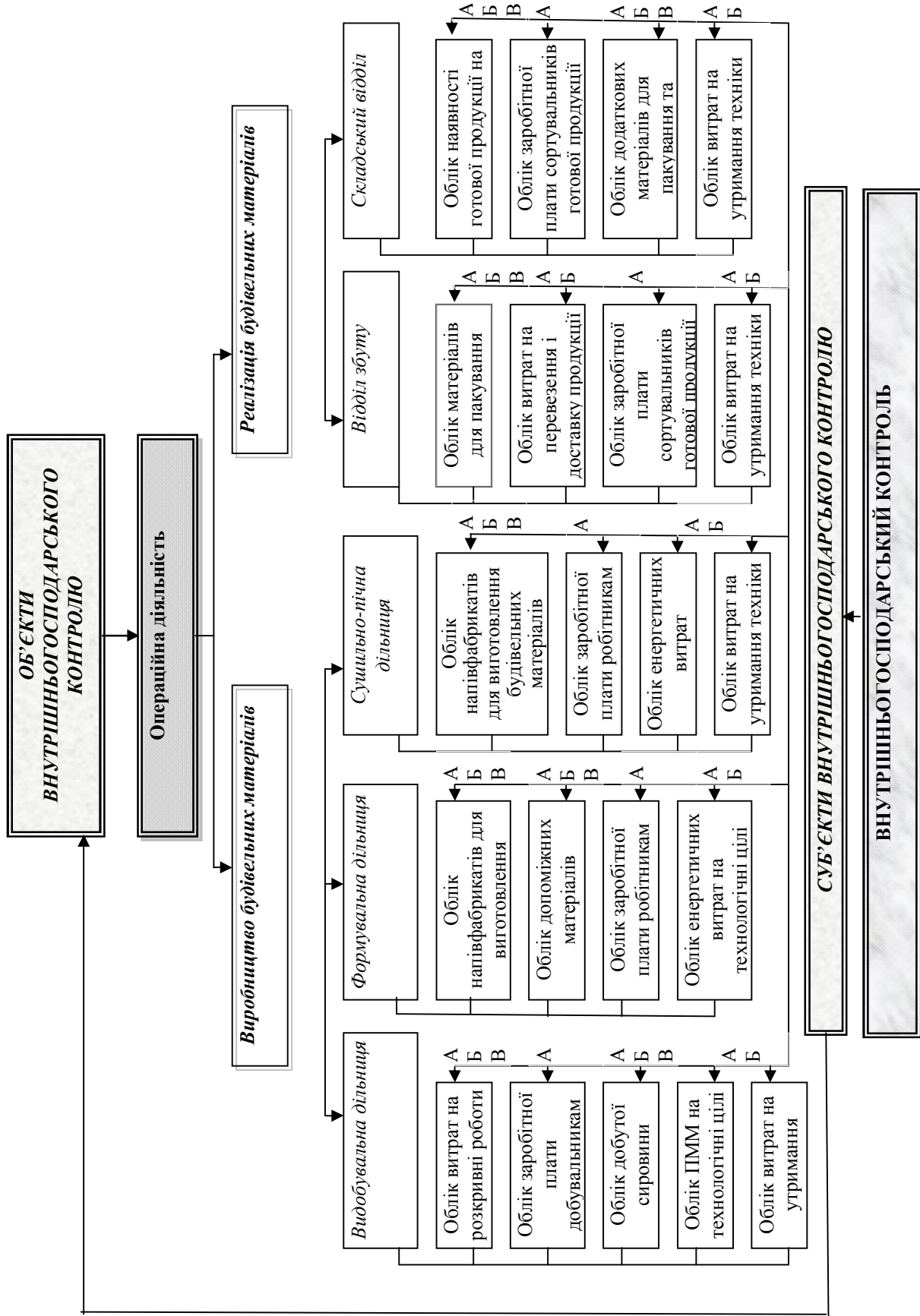

Рис. 3. Модель організації внутрішньогосподарського контролю на підприємствах промисловості будівельних матеріалів (на прикладі цегельного заводу)

Запропонована модель передбачає:

- 1) контроль за підготовкою добувних процесів (зняття верхнього рослинного шару із земельних ділянок, очищення поверхні перед добуванням сировини для виготовлення будівельних матеріалів);
- 2) контроль за правильністю нарахування заробітної плати робітникам, що зайняті у добуванні сировини згідно з нормами, контроль нарахувань і утримань із заробітної плати;
- 3) контроль за наявністю добутої сировини та подальшого транспортування, зберіганням та підготовкою для подальшого використання у виробничому процесі;
- 4) контроль за наявністю та витрачанням основних і допоміжних матеріалів;
- 5) контроль за витрачанням енергетичних ресурсів;
- 6) контроль за витратами на утримання техніки та устаткування.

Буквами на рис. 2 позначено методи внутрішньогосподарського контролю витрат: А – документування; Б – попередні розрахунки за фактичними нормами; В – фактичні розрахунки з використанням даних інвентаризації.

Вказані методи контролю для кожного етапу виробничого процесу обумовлені специфікою та фізичними властивостями підконтрольного об'єкта.

Створення системи внутрішньогосподарського контролю – багатогранний процес, а сама система внутрішньогосподарського контролю – це досить складний і чутливий організм, невід'ємними складовими якого є всі системи контролю підрозділів (центрів відповідальності) підприємства, сфер його діяльності та функціонування кожного окремо взятого працівника підприємства.

Отже, внутрішньогосподарський контроль на підприємствах промисловості будівельних матеріалів - це система, що є складовою частиною системи управління, що повинна створюватися для підвищення ефективності управління за допомогою своєчасного виявлення відхилень від запланованих результатів на всіх стадіях і рівнях процесу управління і негайного інформування всіх підсистем управління про необхідність прийняття відповідних коригувальних дій (заходів) з усунення і запобігання подібним порушенням у майбутньому.

В основі дієвої системи внутрішньогосподарського контролю покладено обрання та застосування оптимальних методичних підходів. Вирішення даного питання є важливим для будь-якого

підприємства, в тому числі і з випуску будівельних матеріалів. Адже чим ефективніше і якісніше здійснюватиметься внутрішній контроль, тим, за інших однакових умов, будуть вищими ефективність і якість управління, що повинно забезпечувати динамічний розвиток підприємства, зміцнення його фінансової стійкості і надійності, що особливо важливо в умовах кризи.

Список використаних джерел:

1. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / За редакцією к.е.н., проф.. М.Д.Ковінька]. – Фастів: Поліфаст, 2006. – 440с.
2. Грачова Р. Практичне балансознавство. / Р.Грачова. – К.: Галицькі контракти. – 2003. – 272с.
3. Пушкар М.С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту: Монографія] / М.С.Пушкар, Р.М.Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 370 с.
4. Рудницький В.С. Методологія і організація аудиту / В.С.Рудницький – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 192с
5. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (проблеми теорії, організації, методології): Монографія. – К.: КДТУ, 1998. – 371 с.